

FRÅGOR OCH SVAR

Fråga: Jag undrar om man kan använda sig av modern teknik när man målar en traditionell ikon. Jag har sett ikoner målade av gammalkalendariker som är målade med akrylfärg och inte traditionell äggtempera. Om man i andra sammanhang hävdar att det yttre, som t.ex. den gamla kalendern eller vår klädsel, är så viktig, hur kommer det sig då att man tillåter innovationer inom ikonmåleriet?

Svar: Det finns tyvärr de som hävdar den felaktiga och oortodoxa idén att ikoner måste målas med äggtempera och att modern akryl teknik är en innovation som måste förkastas. Vi träffade t.ex. en gång en konservator vid ett länsmuseum, som då hon förevisades en ikon målade av en av våra nunnor i traditionell bysantinsk stil utbrast: "Den här ikonen är ju ingen äkta ikon". Äktheten, menade hon tydligen - medvetet eller omedvetet -, låg i den rätta tekniken, och eftersom ikonen var målade med akryl var den inte riktigt Ortodox. Vi menar dock att denna idé, inte bara är fullständigt inkorrekt, utan också är grundad i ett allvarligt missförstånd av den Ortodoxa ikonografins mening och historik.

En ikons andliga kraft och Nåd, enligt den Helige Theodoros Studiten, vilar i dess hypostasiska natur. Det vill säga ikonens form eller uttrycksmedel, oavsett om den är äggtempera, olja eller modern akryl på trä, duk eller kalksten, är fullständigt åtskiljd från ikonens arketyper, för att använda den Helige Johannes av Damaskus terminologi, till vilken ikonen pekar.

Historiskt sett är äggtemperateknik inom ikonografien relativt ny och innovativ. De äldsta ikonerna var endera mosaiker eller målade med vaxteknik. Äggtemperan var helt enkelt en förbättring av den yttre formen, tekniken, varvid en ikon framställdes. Inte heller finns det någon ikonografisk kanon som anbefaller

äggtempera som exklusiv teknik. Det är dock sant att äggtempera, som använder sig av naturliga färgpigment förlänger ikonens levnad, men många konstforskare menar att akryltekniken ur den synvinkeln är bättre än äggtemperan.

Det är säkert onödigt att kommentera, men akryl skapad genom kemiska processer är givetvis lika "naturlig" som den kemiska föreningen i äggtemperan.

Dessto viktigare att kommentera är istället att många av de bästa och mest traditionella ikonmålarna i den Ortodoxa kyrkans värld målar uteslutande med akrylteknik. Detta demonstrerar klart felaktigheten hos de som blandar ihop ikonografins form med ikonens arketypiska väsen och på det sättet förvandskar Kyrkans teologi om ikoner och gör målarteknik till något mer än vad det är. Vi bör här också påpeka att den berömda ikonstudion vid Heliga Kyprianos och Justina kloster i Fili använder akrylteknik och att vår egen Metropolit Kyprianos (+2013) använde denna teknik då han studerade för Greklands mest kände ikonmålare under 1900-talet Photis Kontoglou.

För att sammanfatta så är ikonerna, oavsett tekniken varigenom den blivit till (och detta är alltså en fråga om personligt val, om vad som är mest praktiskt och hållbart), ett fromhetsredskap genom vilken, av Nåd, vi når upp till den arketyper som ikonerna representerar. På så sätt är en tryckt ikonproduktion, en ikon målad med akrylteknik och en ikon målad med äggtempera, lika "äkta".

När det gäller distinktionen mellan form och väsen i andra sammanhang är det en annan sak. Att tiden skulle vara "väsen" och kalendern dess "form" och att formen enkelt går att ändra av praktiska skäl är att göra våld på den Ortodoxa kyrkans kollegialitetstanke. Vi gör motstånd mot den nya kalendern inte därför att vi anser det omöjligt för Kyrkan att ändra på tidens "form", utan därför att valet av kalender är gjord vid ett ekumeniskt koncilium och att frågor som rör hela Kyrkan därför måste tas upp av ett koncilium. Att för en lokal kyrka förändra festkalendern är ett brott mot Kyrkans kollegialitet. När det sedan gäller människans

yttre "form", sätt att leva, klädsel etc.. är det också en annan fråga. Den kristna människan är en del av Kristi kropp. Därför, hur en människa går, talar eller uppför sig, är en fråga om människans väsen. Dessa ting återspeglar den hypostasiska enheten i en människa, som, genom Nåd, blir ett med Kristus genom Kyrkans mysterier. Det finns här inga likheter mellan människans väsen och form och ikonens. En människa uttrycker Gud: den mänskliga helheten. Människan förkroppsligar det gudomliga och är kallad att uttrycka helhet i sin person. Åter, individens "form", hur en människa klär sig, klipper sitt hår t.ex. är en fråga som tangerar hennes väsen, medan ikonens form, den teknik den är framställd med inte har med hennes väsen att göra. Däremot har ikonens form, om man med det menar vad den föreställer och hur, med hennes väsen att göra. För vad en ikon skall framställa finns noggranna regler antagna vid koncilier. Här finns också en likhet mellan människan och en ikon när det gäller form och väsen.